

Ministerstwo Edukacji Narodowej

Departament Wychowania i Profilaktyki

DWP-ZBP.053.2.2026.BK

Warszawa, 11 września 2026 r.

Pan

Szanowny Panie,

odpowiadając na Pana petycję przekazaną z Kancelarii Prezesa Rady Ministrów do Ministerstwa Edukacji Narodowej w sprawie podjęcia zdecydowanych, systemowych działań mających na celu ograniczenie oraz przeciwdziałanie mowie nienawiści związanej z ksenofobią i wrogością wobec osób innej narodowości, uprzejmie wyjaśniam w zakresie przedstawionych żądań odnoszących się do systemu oświaty.

Obowiązkowym zadaniem szkół i placówek oświatowych jest godne i równe traktowanie wszystkich dzieci i uczniów bez względu na ich płeć. Szkoła kształtuje zatem postawy uczniów oparte na tolerancji i wzajemnym szacunku, realizuje cele kształcenia i treści nauczania określone w podstawie programowej kształcenia ogólnego oraz działania wychowawczo-profilaktyczne zapisane w programie wychowawczo-profilaktycznym szkoły (działania te są ustalane na podstawie przeprowadzanej corocznie diagnozy potrzeb). Program wychowawczo-profilaktyczny uchwała rada rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną.

Szkoły i placówki polskiego systemu oświaty przestrzegają praw człowieka oraz wspomagają wychowawczą rolę rodziny. Natomiast, jeżeli zaistnieje sytuacja niestosownego zachowania, przemocy, agresji, dyskryminacji, bez względu na przyczynę, obowiązkiem poszczególnych osób odpowiedzialnych za edukację i wychowanie (nauczyciel, dyrektor, kurator oświaty) jest właściwa reakcja w danej chwili oraz zaprogramowanie procesu naprawczego.

Jednym z obowiązków nauczyciela jest dbałość o kształtowanie u uczniów postaw moralnych i obywatelskich zgodnie z ideą demokracji, pokoju i przyjaźni między ludźmi różnych narodów, ras i światopoglądów. Powyższe przepisy gwarantują indywidualne i podmiotowe traktowanie każdego ucznia w szkole.

Cele kształcenia sformułowane zostały w sposób ogólny tak, aby każda szkoła miała możliwość ich realizacji zgodnie ze swoimi uwarunkowaniami kulturowymi, społecznymi i organizacyjnymi. Nacisk jest położony na kształtowanie oraz wzmacnianie kompetencji społecznych i obywatelskich uczniów na wszystkich etapach edukacyjnych.

Począwszy od edukacji przedszkolnej, dzieci m.in. uczą się rozpoznawania i nazywania podstawowych emocji, radzenia sobie z ich przeżywaniem, szanowania emocji innych osób, przeżywania emocji w sposób umożliwiający im adaptację w nowym otoczeniu, szacunku wobec innych osób, nawiązywania relacji rówieśniczych, rozumienia przynależności do grupy, stosowania zwrotów grzecznościowych, przyjmowania konsekwencji swojego zachowania, oceniania w kontekście przyjętych norm grupowych, respektowania zasad zabawy w grupie, współdziałania, rozpoznawania wartości związanych z umiejętnościami

i zachowaniami społecznymi, respektowania praw i obowiązków swoich oraz innych osób, zwracania uwagi na indywidualne potrzeby, obdarzania uwagą inne dzieci i osoby dorosłe.

Kształcenie ogólne w szkole podstawowej ma na celu wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym ofiarności, współpracy, solidarności, altruizmu i szacunku dla tradycji, wskazywanie wzorców postępowania i budowanie relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele), a ponadto wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej, kulturowej, narodowej, regionalnej i etnicznej oraz formowanie u uczniów poczucia godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób.

Najważniejszym celem kształcenia w szkole podstawowej jest dbałość o integralny rozwój biologiczny, poznawczy, emocjonalny, społeczny i moralny ucznia. Proces kształcenia i wychowania powinien wprowadzić uczniów w świat wartości, wskazać wzorce postępowania i budowania relacji społecznych, sprzyjających bezpiecznemu rozwojowi ucznia (rodzina, przyjaciele), zbudować poczucie godności własnej osoby i szacunku dla godności innych osób, wyposażyć dziecko w zasób wiadomości oraz umiejętności, który pozwoli w sposób bardziej dojrzały i uporządkowany zrozumieć świat. Szkoła powinna dbać również o wychowanie młodzieży w duchu akceptacji i szacunku dla drugiego człowieka.

Obowiązek realizacji istotnych problemów społecznych, w tym kwestii równości oraz przeciwdziałania dyskryminacji, wprowadzono podczas zajęć z wychowawcą od roku szkolnego 2020/2021. O tym, jakie szczegółowe tematy omawiane są podczas zajęć z wychowawcą, decyduje każdorazowo wychowawca, mając na uwadze potrzeby konkretnej grupy uczniów, a także problemy sygnalizowane przez dyrektora szkoły, nauczycieli, rodziców. Niezależnie od tego, szkoła zawsze może zorganizować dodatkowe zajęcia edukacyjne dotyczące wybranej tematyki, w tym kwestii tolerancji i równości.

Od roku szkolnego 2025/2026 wprowadzono nowy przedmiot – edukacja obywatelska. Treści podstawy programowej nowego przedmiotu znalazły się kwestie dotyczące umiejętności wyjaśnienia przez uczniów zjawiska konformizmu i nonkonformizmu; rozpoznawania postaw ksenofobii, stereotypów i uprzedzeń oraz dyskryminacji, a także reagowania na te zjawiska. Edukacja obywatelska zakłada kształtowanie wśród uczniów postawy wolnej od uprzedzeń w relacjach międzyludzkich; wyjaśnienie, że godność ludzka i szacunek wobec człowieka wykluczają wszelkie formy dyskryminacji ze względu na różnorodność ludzkiej natury.

Jeżeli chodzi o inne przedmioty - dla przykładu, w ramach przedmiotu *historia* w naturalny sposób kształtowane są takie wartości, jak prawda, sprawiedliwość, dobro, wolność, solidarność, odpowiedzialność, odwaga, krytycyzm, ale także tolerancja, tożsamość i kultura.

W podstawie programowej przedmiotu *etyka* wyodrębniony został obszar *Człowiek wobec innych ludzi*, który zawiera m.in. treści dotyczące szacunku, wyrozumiałości, miłości, wielokulturowości, solidarności i praw człowieka. Uczniowie poznają zatem, czym jest szacunek, przyjaźń, życzliwość, altruizm, bezinteresowność, empatia, zaufanie, nietykalność osobista, tolerancja, dobro wspólne, współdziałanie, sprawiedliwość, praworządność.

Treści nauczania odnoszące się wprost do przeciwdziałania dyskryminacji są zawarte m.in. w podstawie programowej geografii (uczeń uzasadnia potrzebę przeciwdziałania dyskryminacji rasowej, ksenofobii i innym formom nietolerancji na świecie oraz przedstawia przykłady wpływu wykluczania grup ludności na życie społeczne i gospodarcze państw).

W dniach 29.09-3.10.2025 Ministerstwo Edukacji Narodowej przeprowadziło akcję informacyjno-edukacyjną pn. Tydzień o przeciwdziałaniu przemocy rówieśniczej/Tydzień o budowaniu relacji, która miała na celu podkreślić znaczenie dialogu opartego na wzajemnym szacunku, komunikacji przeprowadzanej w atmosferze empatii i życzliwości oraz konieczności podjęcia inicjatyw wspierających rozwój emocjonalny i społeczny uczniów.

Przygotowany został „Pakt na rzecz przeciwdziałania przemocy rówieśniczej”, który stanowi wspólną deklarację budowania środowiska szkolnego wolnego od przemocy, nienawiści i wykluczenia, podkreślając fundamentalne prawo każdego dziecka do dorastania w świecie opartym na empatii, dialogu i wzajemnym szacunku. Sygnatariusze zobowiązali się do natychmiastowego reagowania na krzywdę, wspierania osób doświadczających niesprawiedliwości oraz wspólnego działania na rzecz tworzenia bezpiecznych i przyjaznych przedszkoli, szkół oraz placówek.

Ministerstwo Edukacji Narodowej wraz z Instytutem Badań Edukacyjnych, Ośrodkiem Rozwoju Edukacji, NASK oraz organizacjami pozarządowymi przygotowało pakiety materiałów edukacyjnych dostosowane do różnych grup wiekowych oraz specyfiki przedszkoli i szkół. Wśród materiałów znajdują się scenariusze zajęć dla różnych klas, broszury na temat cyberprzemocy, bullingu czy radzenia sobie ze stresem, plakaty, ulotki, grafiki ułatwiające promowanie kultury szacunku i bezpieczeństwa. Istnieją także „Ścieżka pomocy” dla uczniów, szkoły oraz rodziców mająca na celu wsparcie dziecka w trudnej sytuacji. Pakiet materiałów został przekazany do szkół, ponadto ww. materiały dostępne są na stronie Ministerstwa Edukacji Narodowej <https://www.gov.pl/web/edukacja/tydzien-o-przeciwdzialaniu-przemocy-rowiesniczej-2025> i Ośrodka Rozwoju Edukacji, aby mogło z niego korzystać całe środowisko szkolne zarówno w czasie trwania Tygodni jak i przez cały rok szkolny.

Także na początku tego roku szkolnego 2026/2027 Ministerstwo Edukacji Narodowej kontynuuje ww. kampanię. W dniach 28.09-2.10.2026 odbędzie się *Tydzień o przeciwdziałaniu przemocy rówieśniczej w szkołach i placówkach* oraz *Tydzień o budowaniu relacji w przedszkolach*. Wyniki tegorocznej kampanii będą dostępne pod koniec października.

Jednocześnie Ministerstwo Edukacji Narodowej testuje dwa programy, aby otrzymać informację zwrotną w jakim zakresie będzie można włączyć konkretne rozwiązania do całego systemu szkolnego:

Program ABS – Anty-Bullying dla Szkół

W roku szkolnym 2025/2026 zakończył się pilotaż realizowany w 20 szkołach we współpracy z UNICEF, a w roku szkolnym 2026/2027 rozpoczyna się realizacja programu w ok. 100 placówkach.

Od października 2026 roku Ośrodek Rozwoju Edukacji przejmuje pełną koordynację i odpowiedzialność za dalszy rozwój programu ABS, włączając go w system wsparcia szkół i placówek oświatowych.

Program ABS pomaga szkołom:

- budować bezpieczne i wspierające środowisko,
- dbać o dobrostan uczniów;
- rozwijać kompetencje społeczne poprzez działanie, współpracę i refleksję.

ABS wzmacnia sprawczość szkoły i całej społeczności szkolnej w projektowaniu i wdrażaniu własnych rozwiązań.

Projekt „Wsparcie rówieśnicze w zakresie zdrowia psychicznego młodzieży - peer support”

Program testuje metodę pomocy rówieśniczej w 200 szkołach ponadpodstawowych na terenie całej Polski. Ma on na celu poprawę kondycji psychicznej uczniów. Finansowanie pochodzi z funduszy europejskich. Założenia Metody uwzględniają działania prewencyjne związane z podniesieniem świadomości uczniów w zakresie zdrowia psychicznego, w tym eliminację tabu, dotyczącego problemów emocjonalnych, czy potrzeb wsparcia i zwracania się o pomoc. Założeniem projektu jest również zwiększenie zaufania między młodzieżą a dorosłymi.

W ramach Metody rozwijane są kluczowe kompetencje społeczne i emocjonalne takie jak empatia, komunikacja interpersonalna (obejmująca aktywne słuchanie, konstruktywne wyrażanie emocji), używanie mediacji jako metody rozwiązywania sytuacji konfliktowych, budowanie relacji opartych na wzajemnym szacunku i zaufaniu oraz wzmacnianie poczucia sprawczości, a co za tym idzie – samooceny.

Rozumienie siebie będzie sprzyjało empatii wobec innych, a tym samym uważność na rówieśnika oraz ograniczenie przemocy i agresji.

Otwarty konkurs ofert na realizację w 2026 r. zadania z zakresu zdrowia publicznego pn. „Budowanie odporności - realizacja programów edukacyjnych, wychowawczych, interwencyjnych oraz profilaktycznych” w ramach Narodowego Programu Zdrowia

8 organizacji pozarządowych, które wygrały konkurs w ramach przyznanej łącznej dotacji 7,125 mln zł realizują dla szkół projekt w jednym z dwóch modułów: 1) Zobacz relacje - polega na przygotowaniu i przeprowadzeniu w szkołach i placówkach projektów edukacyjnych, wychowawczych, interwencyjnych oraz profilaktycznych z zakresu psychoedukacji jako procesu, w ramach którego nabywa się wiedzę i umiejętności w zakresie budowania konstruktywnych relacji, pozytywnej komunikacji interpersonalnej, znaczenia postaw i zachowań w grupie społecznej, indywidualizacji działań (w ramach profilaktyki wskazującej i selektywnej), a także uczy, w tym w praktyce skutecznych strategii radzenia sobie w sytuacjach trudnych, 2) W zdrowiu – w ruchu - polega na przygotowaniu i przeprowadzeniu w szkołach projektów z zakresu aktywności fizycznej i zdrowego żywienia jako aktywnego procesu, w ramach którego nabywa się wiedzę i umiejętności na temat znaczenia zdrowego stylu życia w przeciwdziałaniu chorobom cywilizacyjnym oraz utrzymaniu zdrowia psychicznego, a także skutecznych strategii radzenia sobie z trudnościami.

„Przyjazna Szkoła” - rządowy program wyrównywania szans edukacyjnych i budowania dobrostanu na lata 2025–2027

Celem głównym Programu jest wsparcie szkół, w których pobierają naukę uczniowie i uczennice z Ukrainy, poprzez stworzenie warunków, w których całe społeczności szkolne czują się bezpiecznie, a dzieci i młodzież mogą budować przyjazne relacje rówieśnicze oraz rozwijać swoją wiedzę, umiejętności i kompetencje.

Przewidziane w Programie działania mają na celu budowanie przyjaznego środowiska szkolnego, dostosowanego do nowych warunków funkcjonowania polskiej szkoły.

Program jest skierowany do szkół, w których pobierają naukę uczniowie i uczennice z Ukrainy, którzy spełniają warunki określone w Programie.

Realizacja Programu wspiera funkcjonowanie całej społeczności szkolnej, w tym dzieci i młodzieży z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa pochodzących z krajów innych niż Ukraina, które pobierają naukę w szkołach polskiego systemu oświaty, ich polskich rówieśników, rodziców oraz nauczycieli.

Realizowane w ramach Programu działania uwzględniają szczególne i zróżnicowane potrzeby uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji i uchodźstwa, wynikające m.in. z odmienności językowej i kulturowej (w tym uczniów i uczennic z Ukrainy pochodzenia romskiego), doświadczenia traumy wojennej, trudności edukacyjnych spowodowanych zmianą środowiska edukacyjnego, jak również potrzeby wynikające z niepełnosprawności czy szczególnych uzdolnień ucznia.

Działania w ramach Programu realizowane będą do 31 sierpnia 2027 r.

Wsparcie będzie realizowane w Programie w ramach trzech modułów:

Moduł 1. POMOC ASYSTENTA

telefon: +48 34 74 701
adres email: sekretariat.DWP@men.gov.pl
gov.pl/edukacja

al. J.Ch. Szucha 25
00-918 Warszawa

Dofinansowanie zatrudnienia asystentów, o których mowa w art. 165 ust. 8a ustawy Prawo oświatowe. Asystent udziela wsparcia i pomocy uczniom i uczennicom niebędącym obywatelami polskimi, a w szczególności uczniom i uczennicom z Ukrainy, w tym uczniom i uczennicom pochodzenia romskiego. Asystent m.in. diagnozuje etapy szoku kulturowego i bariery adaptacji i integracji oraz podejmuje działania mające na celu przystosowanie się ucznia do nowych realiów, funkcjonujących w polskich szkołach oraz umożliwienie mu w dalszej kolejności wyrównanie szans edukacyjnych na tle całej społeczności szkolnej.

Moduł 2. DOBROSTAN SPOŁECZNOŚCI SZKOLNEJ

Realizacja różnorodnych form wsparcia na rzecz dobrostanu społeczności szkolnej (w tym wsparcie psychologiczno-pedagogiczne).

IBE-PIB odpowiedzialny jest m.in. za opracowanie materiałów metodycznych dla nauczycieli, które posłużą następnie do realizacji działań na poziomie regionalnym, a także za utworzenie i prowadzenie portalu poświęconego edukacji międzykulturowej oraz organizację forum wymiany doświadczeń na poziomie regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym (spotkania ekspertów).

Operatorzy wojewódzcy organizują działania polegające na udzielaniu różnorodnych form wsparcia na rzecz dobrostanu społeczności szkolnej (w tym wsparcia psychologiczno-pedagogicznego), co najmniej w następującym zakresie:

- wsparcie dla uczniów - konsultacje specjalistyczne, specjalistyczna pomoc psychologiczna, doradztwo zawodowe;
- wsparcie rodziców lub opiekunów uczniów i uczennic z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i dydaktycznych oraz rozwijaniu ich umiejętności wychowawczych;
- wsparcie kadr systemu oświaty w rozwiązywaniu problemów wychowawczych, dydaktycznych i opiekuńczych.

Moduł 3. DOSKONALENIE KADR SYSTEMU OŚWIATY

doskonalenie i podniesienie kompetencji zawodowych kadr systemu oświaty.

Wsparcie jest realizowane:

- na poziomie centralnym przez ORE,
- na poziomie regionalnym (w każdym województwie) – przez operatorów regionalnych wybranych przez ORE na podstawie Prawa zamówień publicznych.

ORE zapewnia realizację m.in. następujących działań:

- opracowanie modelowych programów nauczania do wykorzystania przez nauczycieli do prowadzenia nauczania w oddziałach przygotowawczych;
- opracowanie (we współpracy z operatorami regionalnymi) programów szkoleń dla kadr systemu oświaty;
- przeprowadzenie dla kadry kierowniczej szkół oraz kuratorów oświaty szkoleń wzmacniających kompetencje liderów edukacyjnych w zakresie efektywnego zarządzania szkołą różnorodną narodowościowo i kulturowo;
- przeprowadzenie szkoleń przygotowujących operatorów regionalnych do realizacji wsparcia kadr systemu oświaty w pracy z uczniami i uczennicami z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa.

Operatorzy regionalni, na podstawie opracowanych materiałów merytorycznych, przeprowadzą w każdym województwie szkolenia dla kadr systemu oświaty w zakresie:

- wsparcia edukacyjnego wynikającego z doświadczenia migracji lub uchodźstwa;
- pracy z oddziałem i w zespołach klasowych, do których uczęszczają uczniowie z doświadczeniem migracji lub uchodźstwa;
- wspierania włączenia uczniów i uczennic;

- wsparcia indywidualnego uczniów i uczennic.

Program finansowany jest z projektu pn. „Wsparcie edukacji formalnej dzieci i młodzieży z Ukrainy w programie FERS”, realizowanego w ramach Programu Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego 2021–2027 (FERS), działanie 04.17 „Szkoła dla wszystkich”.

Wysokość środków finansowych przeznaczonych na realizację działań określonych w Programie wynosi 499 903 491,80 zł (w tym: budżet środków europejskich - 412 513 516,80 zł; budżet państwa - 87 389 975,00 zł). Sprawozdanie z realizacji programu za 2025 r. dostępne jest <https://www.gov.pl/web/edukacja/rzadowy-program-wyrownywania-szans-edukacyjnych-dzieci-i-mlodziezy-przyjazna-szkola>

Warto podkreślić, że zmiana zachowań i postaw następuje w procesie systematycznych działań wychowawczych i profilaktycznych oraz wymaga czasu. Dla Ministry Edukacji priorytetem jest zdrowie i bezpieczeństwo wszystkich partnerów szkoły.

Z poważaniem

Renata Kurlanc
Dyrektor
/ – podpisano cyfrowo/